

TIDLIG OPPLÆRING

En presentasjon av PPT Sør-Helgeland om faktorer en som lærer bør ha med seg i:

- overgangen barnehage/skole
- systematisk begynneropplæring
- tidlig innsats

Del 1: Overgangen barnehage/ skole. Hvordan man tidlig kan identifisere barn i risiko gjennom gode rutiner når det kommer til språk-, lese- og skriveutvikling.

Del 2: Begynneropplæring. Hvordan man kan jobbe systematisk for å kunne gi tilpasninger og riktig hjelp tidligere i skolen.

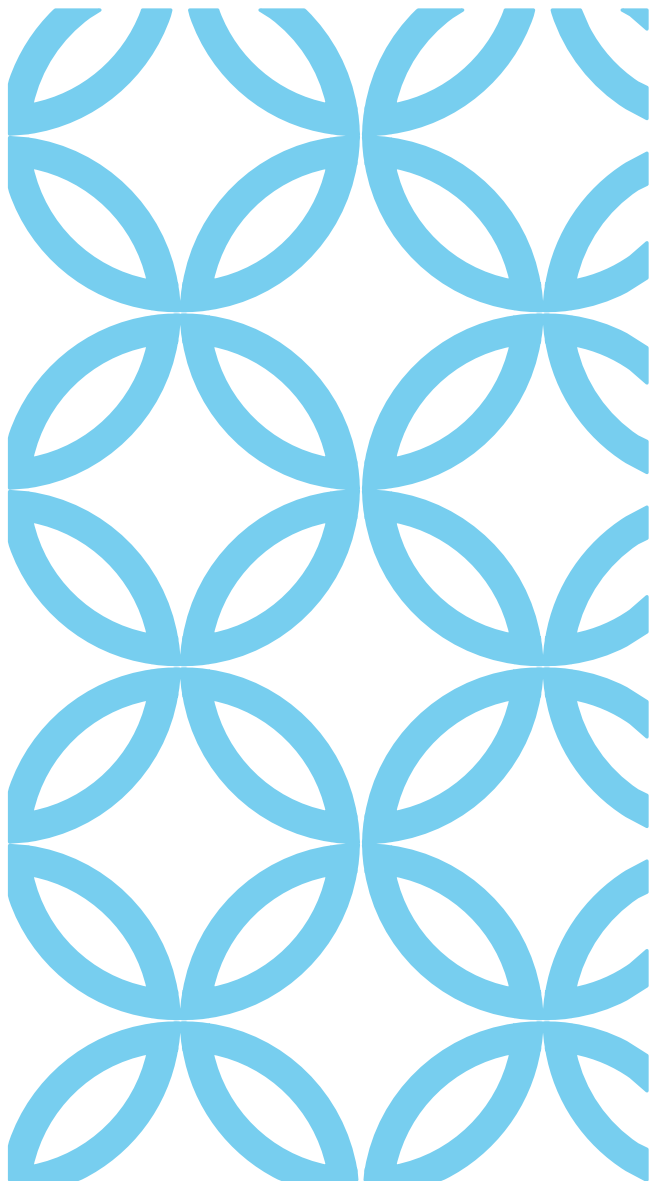

Del 3: Tidlig innsats. Hvordan kan det jobbes systematisk med tidlig innsats for de elevene som trenger det.

PPT har valgt å sette søkelyset på språk, lesing og skriving, fordi utfordringer knyttet til dette i læringsløpet til den enkelte, i stor grad skyldes forsinkelser eller mindre funksjonalitet på et eller flere av disse områdene.

OM PRESENTASJONEN

Det er svært viktig for opplæringen å sikre en god overgang mellom barnehage og skole

Det er av stor betydning at personalet i førskolegruppa i barnehagen har kompetanse på å forebygge lese- og skrivevansker

Å fange opp og følge med i barnas språkutvikling er avgjørende for å sikre riktig progresjon i et videre forløp.

Barnehagene skal ha en plan for hvordan de jobber systematisk for å følge opp barnas språkutvikling og tidligst mulig kan identifisere barn i risiko

OVERGANGEN BARNEHAGE- SKOLE

OVERGANGEN BARNEHAGE- SKOLE, TIDLIGE RISIKOTEGN

Allerede i førskolealder kan vi oppdage barn som senere vil utvikle utfordringer i lesing og skriving, og noen ganger språkforståelse.

Tidlige risikotegn på utvikling av lese- og skrivevansker er som oftest:

- forsinket språkutvikling
- uttalevansker
- svak språklig bevissthet(vansker med rim, klappe stavinger og høre hvilke lyder ord er satt sammen av)
- liten interesse for høytlesing og bokstaver
- lese- og skrivevansker i familien
- utfordringer med konsentrasjon og oppmerksomhet

OVERGANGEN BARNEHAGE OG SKOLE, VIKTIG Å HUSKE PÅ

Barnehagene har oversikt over barnas ståsted og eventuelle risikotegn. De skal informere skolen og 1. klasselærer om dette

Risikotegn er kartlagt, tiltak iverksatt og evaluert i barnehagene

Informasjon om barnets språklige utviklingshistorie må følge med

OVERGANGEN BARNEHAGE OG SKOLE, VIKTIG Å HUSKE PÅ

Sikre godt system for overgangen til skole sammen med skolen ved å:

- gjennomføre overgangsmøter for alle førskolebarn
- kontaktlærer for kommende 1.trinn må hilse på og observere i førskolegruppa i barnehagen
- kontaktlærer for kommende 1. klasse må være klart så tidlig som mulig slik at kontaktlærerjobben kan starte så tidlig som mulig i vårsemesteret i barnehagegruppa.

Dersom det er god informasjonsflyt mellom barnehage og skole, kan vi derfor vite mer om det enkelte barns språklige kompetanse når de begynner i skolen og hvordan vi skal legge bedre til rette i 1. klasse.

NOEN REFLEKSJONSOPPGAVER

Hvordan er informasjonen dere får fra barnehagene i overgangen til skolen når det gjelder barnets språkutvikling og risikofaktorene som er beskrevet?

Hvordan brukes den informasjonen dere får fra barnehagene i forbindelse med arbeidet på 1. trinn før skolestart?

Har lærerne kompetanse på risikofaktorene og hvilke tiltak som best støtter elever med utfordringer knyttet til språkutvikling, manglende interesse for bokstaver, lese- og skriveferdigheter i overgangen fra barnehagen?

Hvilke tiltak settes inn i 1. klasse og hvor spesifikt er disse tilpasset til den enkelte elev?

BEGYNNEROPPLÆRING- GENERELT

Ved overgangen til skolen har barnehagene og foreldrene mye viktig informasjon om barnas språklige og atferdsmessige fungering

Skolen kan med denne informasjonen vurdere indikasjoner om eventuelle utfordringer som kan komme tidlig i opplæringa

Skolen skal ha spørreskjema til samtale med barnehage og heim for systematisk innhenting av informasjon som vil være relevant for eventuelle tilpasninger til skolestart

Informasjonen skal bidra til å:

- Tilpasse og differensiere undervisningen i begynneropplæringa fra første dag i skolen
- Bygge på elevens sterke sider og det man vet motiverer eleven

BEGYNNEROPPLÆRINGA- SYSTEMATIKK

Skoleeier, skoleledere og skolens r- team må utarbeide klare retningslinjer og rutiner for hvordan språk -, lese- og skriveopplæringa skal gjennomføres i skolen , helst i en egen handlingsplan for temaet.

Det skal også være klare rutiner for hvordan man avdekker og følger opp vansker slik at systematiske tiltak raskt kan iverksettes.

Eksempel på en systematisk handlingsplan finner man i denne lenken:

<https://www.ullensaker.kommune.no/siteassets/20-pdf-dokumenter/skole/handlingsplan-forsprakstimulering-lese--og-skriveopplaring-i-barnehager-og-skoler-i-ullensaker-kommune.pdf>

BEGYNNEROPPLÆRINGA- SKOLENS KOMPETANSE

Kontaktlærer i 1. klasse må ha god kompetanse på språk-, lese- og skriveutvikling og ha god tilgang på fagstoff og metodikk knyttet til dette

Hensikten er tidlig å kunne identifisere utfordringer hos den enkelte og sette inn tiltak for å avhjelpe begynnende vansker

Skolen skal gi opplæring i bruk av kompenserende hjelpemidler i henhold til egen plan for begynneropplæringa. Her bør også fremgå hvordan en kan veilede elevene i bruk av kompenserende hjelpemidler

Skolen bør i denne sammenhengen ha en systematisk tilnærming til hvordan en bruker digitale verktøy, programvare og legger til rette for en hensiktsmessig bruk av utvalgt teknologi fra og med 1. trinn

Kontaktlærer må kunne skolens rutiner for kartlegging av elever. I tillegg må kontaktlærer ha kjennskap til bekymringskriterier for tidligere kunne avdekke eventuelle vansker

BEGYNNEROPPLÆRINGA- FOKUS PÅ INNHOLD

Det å lære å lese og skrive er en videreføring av en naturlig språkutvikling hos barn.

De fleste barn er modne for leseopplæring når de begynner på 1. trinn.

Lesing er en av fem ferdigheter i skolen læreplanverk og deles videre inn i fire ferdighetsområder:

- Forberede, utføre og bearbeide
- Finne
- Tolke og sammenholde
- Reflektere og vurdere

De fire ferdighetene forutsetter en god ordavkoding og leseforståelse hos den enkelte. Hver av disse ferdighetene er delt inn i fem nivåer. Funksjonell leseferdighet er en forutsetning for å nå det høyeste nivået og det er læreren som vurderer elevene etter disse nivåene

BEGYNNEROPPLÆRING - TILPASSET TILBUD I KLASSEN

Noen elever trenger mer av de språkstimulerende aktivitetene de kjenner fra barnehagen.

I begynneropplæringen er det nødvendig å sette av tid til språkstimulerende aktiviteter parallelt med lese- og skriveopplæringen

Det er flere læringsprogram som styrker barnas språklige bevissthet og eksempler på dette kan være:

- Språkleker
- Språkverksted
- Språksprell
- Ringeriksmateriellet
- Veileder om begrepslæring fra Statped

BEGYNNEROPPLÆRINGA- EKSTRA OPPMERKSOMHET

Enkelte elever strever med lesing og skriving. Dette viser seg gjerne gjennom:

- Oppfatte, huske og bearbeide språklyder
- Huske hvilke lyder som tilhører bokstavene
- Høre hva slags lyder ord er satt sammen av
- Trekke lyder sammen til ord
- Stave ord riktig

BEGYNNEROPPLÆRINGA- EKSTRA OPPMERKSOMHET

- Forme bokstaver og tall
- Få med seg beskjeder og informasjon
- Forstå språket
- Stille elever, unormalt passive
- Uro, konsentrasjon og avledende oppmerksomhet

BEGYNNEROPPLÆRINGA- DE SOM STREVER

Elever som strever med lesing og skriving har større behov for støtte enn andre elever.

Lesesvake elever vil ikke lære seg nødvendige avkodingsferdigheter uten at de får eksplisitt undervisning i de ferdighetene og den kunnskapen som kreves.

Elever som strever må få en rekke muligheter til øving og automatisering. Varigheten og intensiteten av slike tiltak må økes.

Intensiteten bør økes gjennom å tilby elevene det gjelder flere eksplisitte læringsmuligheter pr. dag, enn det som er vanlig innen ordinær undervisning

Læringsmålene i dette arbeidet må settes individuelt basert på den enkeltes behov

BEGYNNEROPPLÆRINGA- DE SOM STREVER

For elever på 1.-2.trinn er det viktig for skolen å konsentrere seg om språklig styrking og arbeide med tidlig lese- og skrivenivå.

For elever på 3.-10. trinn vil det vær større behov for skolen å ha søkelys på utfordringer i lesing og skriving som av ulike årsaker har oppstått tidligere og som ikke vil løse seg av seg selv

Det er registrering av elevenes leseutvikling som kan gi nøyaktig informasjon om hvilken type hjelp som må iverksettes. Jo tidligere vansker i språk-, lese- og skriveutvikling avdekkes i barnehage og skole, jo mer vil den systematiske hjelpen ha effekt og motvirke eventuelle senere vansker.

BEGYNNEROPPLÆRINGA- TILTAK SOM VIRKER

Eksempler på tiltak som har større effekt enn ordinær undervisning i klasserommet:

- Intensiv lese- og skriveopplæring
- Modellering/veiledet lesing og støtte direkte i leseadferden
- Veiledning for kontaktlærer (av R-team ?)
- Utarbeidelse av individuelle tiltaksplaner som spesifiseres på grunnlag av innhentet informasjon gjennom kartlegging og observasjoner fra barnehage, lærer i skolen og heim.
- Spesifikk opplæring i bruk av kompensierende hjelpemidler for elev, lærer og hjem
- Tilrettelagt undervisning og hjemmearbeid slik at den favner de ulike elevene uavhengig av deres lese- og skrivekompetanse

Bruk av digitale hjelpemidler i de tidlige årene understøtter både utvikling av digitale ferdigheter og gir elever muligheten til å beherske digitale verktøy på en måte som kompensere avkodingsvansker, nettopp for å utvikle lese- og skriveferdigheter på et høyere nivå.

Alle lærere, uansett fag, er ansvarlige for å tilrettelegge for utvikling av grunnleggende ferdigheter.

Jevnlig og tett samarbeid i lærerteamet rundt eleven er avgjørende for god utvikling i alle fag.

Gitt at skolen over tid har gitt en elev med utfordringer tilrettelagt og systematisk hjelp ut fra kartlegginger og observasjoner uten å spore særlig progresjon, bør skolen gjennom R-team drøfte med PPT, om eleven skal henvises for videre utredning om behov for spesialundervisning.

REFLEKSJONSSPØRSMÅL TIL BEGYNNEROPPLÆRINGA

Hvordan finner du neste utviklingstrinn i leseprosessen hos eleven ?

Hvordan bruker du dette i modellering/veiledet lesing og lesestøtte for den enkelte ?

«Intensiteten bør økes gjennom å tilby elevene det gjelder flere eksplisitte læringsmuligheter pr. dag, enn det som er vanlig innen ordinær undervisning» – hvordan gjøres dette i dag og hvordan løses dette best ?

TIDLIG INNSATS- GENERELT

Tidlig innsats handler om pedagogiske tiltak i barnehage og skole som skal bidra til økt læringsutbytte for alle barn/elever og i tillegg virke sosialt utjevne.

Tidlig innsats skal identifisere mulige utfordringer eller problemer hos barna så tidlig som mulig for at lærere skal kunne sette inn riktige tiltak for å hindre at vanskelighetene oppstår videre.

Tidlig innsats er en allmennpedagogisk strategi som ikke bare skal rettes mot grupper av barn som allerede har fått identifisert utfordringer, men mot alle barna i skolen.

TIDLIG INNSATS - MER SPESIFIKT

Det å endre praksis sett fra PPT sitt perspektiv vil være å kunne bidra mer inn i 1.klassene på gruppenivå ved å:

- gjennomføre observasjoner på 1. trinn ved skolestart både på gruppe og individnivå.
- være en drøftingspartner for kontaktlærer i oppstarten for å bidra inn i arbeidet med å utvikle et godt læringsmiljø – forutsetter at det settes av tid i skolene til arbeidet.
- drøfte mål i opplæringstilbudet for elever som allerede er tilmeldt PPT og sammen med lærer gå igjennom sakkyndig vurdering.
- delta på foreldremøte på 1. trinn.
- delta i drøftinger av resultater på kartleggingsprøver i R-team for å finne grunnlag for individuelle mål, for å avhjelpe eventuelle vansker.

TIDLIG INNSATS- MER SPESIFIKT

Videre vil en av PPT sitt arbeid vil være å gi veiledning i saker der eleven skårer lavere en normal forventning.

PPT anbefaler i slike sammenhenger å drøfte sakene i r-team ,ut fra resultater fra kartlegginger og observerte effekter fra allerede igangsatte tiltak.

I mer komplekse saker er det naturlig at PPT deltar tidligere.

Saker som skal drøftes med PPT, må være forberedt i skolens r-team.

Alle saker som skal henvises til PPT bør være drøftet med PPT i R-team først.

TIDLIG INNSATS- FORELDREMØTE PÅ 1. TRINN

Tidlig etter skolestart i 1. trinn bør lese- og skriveopplæringen være eget tema i foreldremøte.

Det er viktig for å:

- Veilede foresatte i forhold til språkstimulering og bruk av litteratur i høytlesning for barna.
- Gi relevant informasjon til foresatte om den sentrale plassen språkstimulering har i elevenes begynneropplæring.
- Gå gjennom sammen med foresatte gangen i barnas tilegnelse og utvikling i lese- og skriveferdigheter.
- Veilede foreldre på hvordan leseleksen skal gjennomføres.

-Veilede foresatte i typiske tegn på begynnende utfordringer i barnas lese- og skriveutvikling.

a) Rutiner skolen har for å fange opp begynnende utfordringer og hvordan man møter slike utfordringer.

b) Hvordan foreldre skal forholde seg dersom de har en begynnende bekymring når det gjelder barnets lese og skriveutvikling.

-Hvordan lese- og skriveopplæringen, kartlegginger og tiltak er tenkt gjennomført på skolen og hvorfor.

-Veilede foresatte i forhold til hvordan leselekser er tenkt gjennomført og hvordan dette bør følges opp hjemme.

-Gi tilbud om ekstra veiledning for de foresatte som ønsker det.

TIDLIG INNSATS- SYSTEMNIVÅ FRA 1. TRINN

Det er avgjørende å starte med systematisk kartlegging av lese- og skriveferdigheter allerede tidlig i 1. trinn

Skolen må ha et innarbeidet system observasjon og kartlegging av elevene både på gruppe og individnivå

Skolen må ha et innarbeidet system for behandling av data for vurdering av aktuelle tiltak

Skolen må ha et innarbeidet system på dokumentasjon på effekten av tiltak og hvilke fokusområder som er viktige

Der hvor grupper/klasser viser tendenser på lavere progresjon enn forventet, bør fokus rettes mer mot praksis i klassen/gruppen. Skolen må i så fall gjøre en vurdering av elevenes læringsutbytte

TIDLIG INNSATS- HUSKELISTE FOR 1. TRINN

Kartlegginger for grupper her kan være:

Bokstavprøven

Kartleggingsprøver fra UDIR

Språksprell i skolen

Begrepskartlegging (oppfølging fra barnehagen)

Litt om screeningtester og normerte tester.

For lave resultater på individnivå bør utløse en tydelig bekymring og spesifikke tiltak.

Kartlegging på individnivå bør være:

-Språk 6-16

Lærer må når bekymring er tilstede formulere gode og spesifikke utviklings- og læringsmål.

Anvende vurdering med fremovermeldinger og sette inn tiltak.

TIDLIG INNSATS- HUSKELISTE 2. TRINN

Fortsette i gruppen med observasjon og kartlegging av språk-, lese- og skriveutvikling gjennom 2. trinn

Skolen må ha et innarbeidet system for kartlegging av elevgruppa, både på gruppenivå og individnivå

Der hvor grupper viser tendenser på lavere progresjon enn forventet, bør fokus rettes mer mot praksis. Skolen må i så fall gjøre en vurdering av elevenes læringsutbytte

For lave resultater på individnivå bør utløse en tydelig bekymring og spesifikke tiltak.

TIDLIG INNSATS- HUSKELISTE FOR 2. TRINN

Kartlegginger for grupper kan være:

- STAS gruppeprøve
- Bokstavprøven
- Kartleggingsprøver fra UDIR
- Språksprell i skolen

*** Kartlegging på individnivå kan være:**

- Språk 6-16
- 20 spørsmål om språklige ferdigheter
- LOGOS 1 med skriftlig arbeid fra elev i de skolene som har og benytter seg av sertifisert LOGOS- kompetanse

Lærer skal utvise skjønn i kartlegginger på individnivå og gjennom kartleggingen dokumentere funn som kan danne grunnlag for å iverksette riktige tiltak for å motvirke utfordringene i lese- og skriveutviklingen.

REFLEKSJONSSPØRSMÅL TIL TIDLIG INNSATS

Hva tenker dere i forhold til å ha PPT inne i 1. klassen til observasjon, nevnt både bakdeler og fordeler hvis det er noen ?

Hvor tidlig på høsten kan dette være aktuelt ?

Hvordan klarer du/dere i dag og fange opp og følge opp barn i forhold til tidlig innsats – hvilke holdninger har du til begrepet.

Hvordan involveres foreldrene i barnas språk-, lese og skriveopplæring – gis det spesifikk veiledning til foreldre – er dette satt i system ?

Hvilke kartleggingsprøver benytter du deg av i skolen i dag, og hvordan bearbeides resultatet ?